

Provinciale Staten van de Provincie Fryslân
GrienLinks, DHr. J. Knol en
PvdD, Dhr. M. Brouwer
Postbus 20120
8900 HM LEEUWARDEN

Leeuwarden, 11 juli 2023

Verzonden, 11 JULI 2023

Ons kenmerk : 02127559
Afd./Opgave : Omgevingszaken
Behandeld door : Team Groene Regelgeving/ (058) 292 59 25 of wnb@fryslan.frl
Uw kenmerk :
Bijlage(n) :

Onderwerp : Beantwoording schriftelijke vragen over uitspraak voorzieningenrechter gebruik pesticiden lelieteelt

Geachte Statenleden,

Uw schriftelijke vragen op grond van artikel 42 van het Reglement van Orde, binnengekomen op 22 juni 2023 beantwoorden wij als volgt.

Op 12 juni 2023 heeft de voorzieningenrechter van de Rechtbank Noord Nederland een opvallende uitspraak gedaan in een zaak waarin omwonenden een teler van lelies aanspreken op het gebruik van pesticiden. De Rechtbank vat de uitspraak als volgt samen:

"Gevraagde verbod op het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen in het kader van de lelieteelt in de directe nabijheid van omwonenden wordt toegewezen. Ten aanzien van een aantal gewasbeschermingsmiddelen (en een cocktail ervan) zoals gedaagden die (kunnen) gebruiken, kan de mogelijkheid niet worden uitgesloten dat zij een onaanvaardbaar schadelijk effect kunnen hebben op mensen. Op basis van de huidige toelatingseisen en de gebruikte bestrijdingsmethodes kan onvoldoende zekerheid gegeven worden dat deze risico's tot een aanvaardbaar minimum zijn beperkt, terwijl er substantieel onderzoek voorhanden is waaruit blijkt dat er een verband is tussen bestrijdingsmiddelen en ernstige neurologische aandoeningen (zoals Parkinson, Alzheimer en ALS). Hoezeer de voorzieningenrechter ook overtuigd is van de goede wil van deze telers om zoveel mogelijk maatregelen te treffen om dat te voorkomen, gaat een potentieel groot risico voor de gezondheid van omwonenden in het kader van de belangenafweging, voor op de hogere winstgevendheid van de lelieteelt."

Uit de uitspraak blijkt dat de rechter de gezondheid van de omwonenden van het bedrijf van de economische belangen van de lelieteler ondergeschikt acht aan die van de gezondheid van de omwonenden. Lelies dragen daarbij niet bij aan de voedselvoorziening en voor de teelt zijn in verhouding tot andere teelten erg veel pesticiden noodzakelijk. De uitspraak heeft naar de mening van de fracties van GrienLinks en de PvdD vergaande consequenties. De fracties stellen daarom de volgende vragen:

Vraag 1:

Onderschrijft GS de opvatting van de voorzieningenrechter dat zowel de Nederlandse autoriteit, Ctgb - verantwoordelijk voor het goedkeuren van bestrijdingsmiddelen - als de Europese autoriteit, EFSA, erkennen dat er een tekortkoming is met betrekking tot het pesticidengebruik in de bollenteelt c.q. de lelieteelt, en dat de mogelijkheid niet kan worden uitgesloten dat dit een onaanvaardbaar schadelijk effect kan hebben op mensen? Zo ja, aan welke maatregelen denkt uw College? Zo nee, waarom niet?

Antwoord vraag 1:

Ja, deze opvatting onderschrijven wij. Allereerst merken wij op dat de uitspraak van de rechter in kort geding (civiele procedure) een voorlopige uitspraak betreft: de betreffende lelieteler heeft inmiddels met steun van de Koninklijke Algemene Vereeniging voor Bloembollencultuur (KAVB) hoger beroep ingesteld. De definitieve uitspraak in de bodemprocedure laat dus nog enige tijd op zich wachten. Wij wachten de uitkomst van deze zaak in hoger beroep met belangstelling af.

In Nederland is het College voor de toelating van gewasbeschermingsmiddelen en biociden (Ctgb) de bevoegde autoriteit die beoordeelt of gewasbeschermingsmiddelen en biociden - bij juist gebruik - veilig zijn voor mens, dier en milieu én of ze werkzaam zijn. Op grond van deze beoordeling besluit het Ctgb of het middel in Nederland verkocht en gebruikt mag worden. Dit is dus geen bevoegdheid van ons college.

De Wet gewasbeschermingsmiddelen en biociden speelt daarom indirect een rol bij de bescherming van de gezondheid van omwonenden. Het ruimtelijk spoor (Wet ruimtelijke ordening/Omgevingswet) zou aanvullend een extra beschermende functie kunnen vervullen. Zo is het mogelijk dat uw Staten het college verzoekt te onderzoeken op welke manier omwonenden kunnen worden beschermd tegen ongewenste gezondheidseffecten ten gevolge van de teelt van sierteeltgewassen (waar dit gepaard gaat met een zeer intensief gebruik van gewasbeschermingsmiddelen) vanuit het oogpunt van een goede ruimtelijke ordening. Daarnaast zouden uw Staten GS kunnen opdragen te onderzoeken in hoeverre het gewenst is dat gemeenten of provincie spuitvrije zones in bestemmingsplannen voorschrijven (al dan niet via het instrument van de provinciale omgevingsverordening), mede in het licht van de uitspraak in kort geding van 12 juni jl. van de Rechtbank Assen en de nog te verschijnen uitspraak in de bodemprocedure.

Vraag 2:

De rechter laat in zijn uitspraak meewegen dat "er substantieel onderzoek voorhanden is waaruit blijkt dat er een verband is tussen bestrijdingsmiddelen en ernstige neurologische aandoeningen (zoals Parkinson, Alzheimer en ALS)".

Is GS met het oog op de gerechtelijke uitspraak van plan het beleid ten aanzien van het pesticidengebruik in de bollenteelt aan te scherpen? Zo nee, waarom niet?

Antwoord vraag 2:

GS heeft de ambitie om gebruik en emissies van gewasbeschermings- en andere middelen in Fryslân zoveel mogelijk af te bouwen, onder meer via het programma dat is opgezet n.a.v. het PS-initiatiefvoorstel "Naar een Gezonde Leefomgeving". Daarvoor zijn ook andere middelen voorhanden dan drang en dwang, zoals bijvoorbeeld verregaande vergroening van teelten en het stimuleren daarvan. Zoals opgemerkt bij vraag 1 heeft de provincie op dit moment weinig juridische en beleidsinstrumenten als het gaat om verdergaande restricties op het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen. Ruimtelijk gezien ligt het wellicht meer voor de hand om hiervoor gemeentelijk beleid dan wel een koppeling met het FPLG te maken door gebiedsgericht in een zone rondom kwetsbare gebieden beperkingen te stellen aan het omzetten van graslanden voor sierteelt dan wel akkerbouw waarbij gebruik wordt gemaakt van gewasbeschermingsmiddelen en drainage van gronden.

Wellicht ten overvloede merken wij op dat bovenstaande antwoorden niets afdoen aan de ambitie van het college om gebruik en emissies van gewasbeschermings- en andere middelen zoveel mogelijk te reduceren.

Vraag 3:

Deelt GS de belangenafweging van de voorzieningenrechter dat de belangen en de gezondheid van de omwonenden in geval van twijfel voorgaan op die van de economische belangen van een bedrijf? Zo nee waarom niet?

Antwoord vraag 3:

GS is van mening dat de belangen en de gezondheid van de omwonenden in geval van *gerede* twijfel (voorzorgsbeginsel) voorgaan op die van de economische belangen van een bedrijf.

Vraag 4:

De uitspraak van de voorzieningen rechter heeft mogelijk vergaande gevolgen voor de teelt van lelies en andere bollen en vooral voor nieuwe uitbreidingen en nieuwe initiatieven. Is GS bereid om binnen Fryslân uitbreidingen en nieuwe initiatieven van bollenteelt op te schorten, op basis van het voorzorgsprincipe?

Antwoord vraag 4:

GS heeft de ambitie om gebruik en emissies van gewasbeschermings- en andere middelen in Fryslân zoveel mogelijk af te bouwen, onder meer via het programma dat is opgezet n.a.v. het PS-initiatiefvoorstel; "Naar een Gezonde Leefomgeving". Daarvoor zijn ook andere middelen voorhanden dan drang en dwang, zoals bijvoorbeeld verregaande vergroening van teelten en het stimuleren daarvan.

Vraag 5:

Is het GS bekend dat zich - onder andere in Zuidoost Fryslân – initiatieven van nieuwvestiging van bollenteelt voordoen, zoals onze fracties ook van bezorgde inwoners te horen krijgen? Zo ja, wat vindt GS daarvan en passen dergelijke initiatieven binnen de door de overheid gewenste landbouwtransitie, zoals onder meer verwoord is in het Fries Programma Landelijk Gebied?

Antwoord vraag 5

Waar melkveehouderij verdwijnt in Fryslân, bestaat er een kans dat daarvoor akkerbouw en sierteelt voor in de plaats zullen komen. Aan de ene kant draagt dit waarschijnlijk bij aan verminderde ammoniak- en methaanemissies en een transitie naar plantaardige productie, aan de andere kant kan het een achteruitgang van bodemkwaliteit en toenemend gebruik van gewasbeschermingsmiddelen in de hand werken. Het FPLG neemt op dit moment nog geen standpunt in t.a.v. de meest wenselijke ontwikkelingen in Fryslân. Wel is het aanmerkelijk dat, in het kader van "water en bodem sturend", akkerbouw op bepaalde locaties bemoeilijkt zal worden door hogere waterpeilen in de toekomst.

Vraag 6:

Is GS bereid om in samenwerking met de agrarische sector, maar zeker ook met andere sectoren waar pesticiden worden gebruikt, te bezien hoe een versnelling kan worden aangebracht in de aanpak voor het terugdringen van pesticiden in onze provincie?

Antwoord vraag 6:

Uw staten zijn per brief van 10 januari 2023 (kenmerk 02064056) door ons geïnformeerd over de stand van zaken van de uitvoering van uw nota 'Naar een schone en gezonde leefomgeving; afbouw van pesticiden in Fryslân 2021-2030', die als initiatiefvoorstel van 1 september 2021 is. Met deze nota willen de staten versnelling aanbrengen in de afbouw van het gebruik van pesticiden in Fryslân. In onze brief aan uw staten is de aanpak van de nota tot dan toe uiteengezet evenals onze voornemens over de te nemen maatregelen voor de twee jaren 2023-2024. Eind 2024 zullen wij de uitvoering tot dan toe evalueren en aan u voorleggen. Jaarlijks wordt u door ons geïnformeerd over de voortgang.

De nota zelf, en daarmee ook de uitvoering, is gericht op stimuleren, faciliteren en informeren, maar expliciet niet op 'drang en dwang', een belangrijke voorwaarde voor u als staten om dit initiatiefvoorstel met meerderheid te hebben kunnen aannemen.

De provinciale organisatie zelf, met alle verschillende relevante onderdelen, zal haar eigen pesticiden-gebruik tegen het licht houden en zien waar nog afbouw van gebruik mogelijk is. Daarnaast zijn er doelgroepen waar we ons specifiek op richten. Consumenten en huishoudens zijn genoemd als belangrijke partijen, omdat het daar gaat om een pesticiden gebruik met potentieel een belangrijke impact op de omgeving. Dit door een minder grote bekendheid van een goed gebruik met zo min mogelijk schade voor de eigen gezondheid en die van de omgeving. De landbouw, met name de akkerbouw en tuinbouw, is ook als belangrijke doelgroep aangemerkt vanwege het gebruik van in absolute aantallen grote hoeveelheden pesticiden dan wel werkzame middelen, die daarin omgaan. Het pesticiden gebruik van de akkerbouw (en tuinbouw) wordt in eerste lijn vooral vanuit Brussel en daarnaast vanuit Den Haag beperkt de komende jaren, waarbij de sector hard aan zal moeten werken om die doelstellingen te kunnen halen. Onze eigen aanpak voorziet daarom in het financieel faciliteren van experimenten met betrekking tot de landbouw gekoppeld aan de beoogde (versnelling van de) afbouw van het gebruik van pesticiden. De richting is dit traject in 2023 verder uit te werken teneinde begin 2024 het bijbehorende budget daarvoor open te kunnen stellen. Daarnaast voorziet onze aanpak in het faciliteren van uitwisseling van gezichtspunten, zorgen en perspectieven van betrokken partijen, zoals omwonenden, telers, overheden en anderen. Daarmee kan een eerste stap gezet worden in onderling begrip, mogelijk als opmaat naar een volgende stap gericht op oplossingen. Ook in dat kader koersen we erop om begin 2024 t het budget open te stellen.

De uitvoering van specifiek uw nota en de aanpak daarvan is dus gericht op concrete, stimulerende stappen en maatregelen als een start van een proces richting afbouw van het gebruik van pesticiden in Fryslân. Dit laat onverlet dat ontwikkelingen op dit vlak kunnen maken dat daarnaast ook andere sporen geopend worden die hiermee annex zijn. Daarmee zou het uiteindelijke doel, naar de afbouw van pesticiden, dus via het bewandelen van die verschillende routes tegelijkertijd, misschien sneller of gemakkelijker bereikt kunnen worden.

Vraag 7:

Is GS bereid bij deze aanpak samenwerking te zoeken met de provincies Groningen en Drenthe?

Antwoord vraag 7:

De aanpak van de uitvoering van de hierboven aangehaalde nota, is gericht op de afbouw van gebruik van pesticiden in Fryslân. Daarbij is uitwisseling van informatie over en weer en van elkaar leren tussen allerlei andere organisaties elders in Nederland belangrijk om niet het wiel opnieuw allemaal zelf te hoeven uitvinden. Ook relaties met actuele ontwikkelingen, zoals bijvoorbeeld de KRW, Programma Herstel Biodiversiteit en de Landbouwtransitie zijn hierbij van belang. In de aanpak staan we open voor relevante, annexe ontwikkelingen beleidsmatig, projectmatig, programmatisch, procesmatig, maatschappelijk, qua kennisontwikkeling, juridisch-, technisch- en anderszins, en zullen ons daarin ook actief in opstellen. Zo is momenteel een Interreg-project (aanvraag) in voorbereiding met betrekking tot de afbouw van gebruik van pesticiden in Europa, waarin SPNA voor een x-aantal Friese deelnemers (akkerbouwers) dat deel op maat uitwerkt naar onze situatie en Frankrijk leadpartner zal zijn, terwijl andere landen ook hierin deelnemen. Wij zijn voornemens hierin vanuit de genoemde nota (financiële en operationele) ondersteuning te bieden, waarbij (lokale/ provinciale en onderlinge) communicatie over en informatie-delen en uitwisseling als voorwaarde staan. De verwachting is dat wij hierover dit najaar een besluit zullen nemen, als het formele verzoek voor een financiële bijdrage hierin daadwerkelijk voorligt.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Fryslân,

drs. A.A.M. Brok, voorzitter

A. Schepers, MSc, secretaris